

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการมองตนเองในภาวะคืนสู่ครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาได้เข้าไปเรียนรู้เรื่องราว ประสบการณ์ ความคิดและความรู้สึกของเขาและเธอที่ผ่านการกระทำผิดมาแล้วมากกว่า 1 ครั้ง จากการเล่าชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยทั้ง 11 ราย โดยผู้ศึกษามีความตระหนักต่อสิทธิและคุณค่าในตนเองของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยทุกกระบวนการ ตั้งแต่ก่อนที่จะเริ่มต้นการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูล โดยแสวงหาผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้วยความสมัครใจ ในกระบวนการสัมภาษณ์ก็เปิดโอกาสให้พวกเขา/เธอได้มีพื้นที่แสดงอารมณ์ ความรู้สึกและพื้นที่ส่วนตัวในการให้ข้อมูลบางประการ โดยการรักษาความลับของตัวบุคคล หรือหากลำบากใจก็อาจไม่ต้องตอบคำถามนั้น การศึกษาการมองตนเองของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำเน้นการเจาะข้อมูลในช่วงกลับไปใช้ชีวิตในครอบครัวและสังคม ประสบการณ์ที่ได้ผ่านพบมา สิ่งที่เป็นตัวกระตุ้นเร้า ผลักดันให้กลับไปสู่การกระทำผิดในครั้งใหม่ รวมไปถึงความต้องการต่อการกลับไปคืนสู่ครอบครัวและสังคมภายหลังจากสิ้นสุดการฝึกอบรมในปัจจุบัน

นอกจากกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่ร่วมในกระบวนการสัมภาษณ์แล้ว ยังมีการเจาะประเด็นการศึกษาบางประการจากการสนทนากลุ่ม โดยให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ในเชิงกลุ่มลึกแล้ว เข้าร่วมในกลุ่มสนทนากับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำอื่น ๆ ที่อยู่ในศูนย์ฝึกเดียวกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น ความรู้สึกและอื่น ๆ ระหว่างเด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกเดียวกัน แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการสนับสนุนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการมองตนเองในความคาดหวังความเป็นจริงหลังปล่อยและการเผชิญปัญหาต่าง ๆ จนกระทั่งกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งจากผลการศึกษาได้มีการเปิดเรื่องราวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยในการนำเสนอเป็นกรณีศึกษาและได้อภิปรายผลการศึกษา 4 ประเด็น คือ 1) การมองตนเองในภาวะคืนสู่ครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ 2) ประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนภายหลังการปล่อยตัว 3) เงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่มีผลให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจกระทำผิดซ้ำ และ 4) ความต้องการของเด็กและเยาวชนภายหลังการปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมของเรื่องราวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การมองตนเองในภาวะคืนสู่ครอบครัวและสังคมของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ

การมองตนเองของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำ เป็นความรู้สึก ความคิดและทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเองหรือรับรู้ตนเอง ซึ่งเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสิ่งที่มีอิทธิพล อันได้แก่ สภาพแวดล้อมหรือสังคมที่เขาอยู่ บุคคลหรือกลุ่มสังคมที่ใกล้ชิดพวกเขา ความคาดหวังและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในมุมที่ดีความและให้ความหมายต่อการกระทำของตนเองและที่ผู้อื่นมองทั้งทางด้านบวกและด้านลบว่า พฤติกรรมที่แสดงออกเหมาะสมหรือไม่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงการมองตนเองไปสู่การกระทำผิดซ้ำภายหลังการกลับสู่ครอบครัวและสังคม ซึ่งพื้นฐานของแต่ละคนมีความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันออกไปตามแต่การหล่อหลอมขัดเกลาทางสังคมและจริยธรรมจากสังคมที่ใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง เพื่อน และแฟนหรือคนรัก โดยจะเชื่อมโยงมาสู่การรับรู้ของตนเองว่าตนเองเป็นอย่างไร ดีหรือไม่ดี มีพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวจะส่งผลต่อการมองตนเองและการแสดงออกทางพฤติกรรมของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และเปลี่ยนแปลงไปได้ตามการให้ความหมายต่อสภาพแวดล้อมทั้งในทางดีขึ้นหรือด้อยลง ซึ่งมีผลมาตั้งแต่วัยเด็กรวมไปถึงการมองตนเองเมื่อมีการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนด้วย

ประการแรกที่มีอิทธิพลต่อการมองตนเอง คือ สภาพแวดล้อมหรือสังคมที่ห้อมล้อมตัวเด็กและเยาวชน อันได้แก่ ครอบครัว กลุ่มและสังคม ในรูปของการขัดเกลาทางสังคมและจริยธรรมจากการอบรมเลี้ยงดู ความรักความอบอุ่น ความเป็นอยู่และวิถีการดำเนินชีวิต เป็นเป้าหมายตัวตน ความคิด อารมณ์และพฤติกรรม เด็กและเยาวชนจะรับรู้/มองตนเองผ่านการมองหรือการให้คุณค่าของผู้อื่นเป็นผลสะท้อนจากการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่ละคนสามารถจะตัดสินใจว่าตัวเองควรเป็นอะไร แค่นั้น โดยใช้ความคิดของผู้อื่นที่มองตนเป็นอย่างไรคิดอย่างไรเป็นเกณฑ์สำคัญ เรียกว่า การมองตนเองผ่านกระจกสะท้อน (Looking glass-self) เช่น เมื่อแสดงพฤติกรรมที่ดีแล้วได้รับการชื่นชมหรือปฏิกิริยาตอบรับที่ดีจากครอบครัว ญาติพี่น้องและสังคมก็จะทำให้เห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น ถ้ามีพฤติกรรมที่ไม่ดีแต่ผู้อื่นยอมรับ ชื่นชมก็ทำให้เห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามอาจส่งผลให้มองตนเองไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การที่เด็กมีพฤติกรรมทะเลาะวิวาทแล้วเพื่อนชื่นชมว่าเก่ง เจ๋ง แจ๋ว เด็กก็จะรู้สึกกว่าตนเองมีคุณค่ามากขึ้นและจะนำไปสู่การสร้างพฤติกรรมรุนแรง หรือแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการทะเลาะวิวาทกับคนอื่นต่อไป เนื่องจากความต้องการได้รับการยกย่องชื่นชม ในทางตรงกันข้ามหากได้รับแรง

เสริมด้วยการตำหนิ ว่ากล่าว ให้เหตุผลถึงความไม่เหมาะสม หรือแสดงการไม่ยอมรับอาจทำให้เด็กหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมลงได้

จากการศึกษาพบว่าครอบครัวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยต้องออกไปทำมาหากินไม่สามารถดูแล อบรมและขัดเกลาลูกอย่างใกล้ชิด อาจปล่อยให้เด็กต้องอยู่เพียงลำพัง อยู่กับบุคคลอื่น ทำให้เด็กขาดพื้นที่ในการแสดงตัวตน มีผลต่อการมองคุณค่าของตนเองที่มีในครอบครัวในทางลบ เช่น ไม่มีใครรัก ไม่มีคนสนใจ และมีการแสดงพฤติกรรมตอบกลับในลักษณะของการไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ฟังพาใคร ไม่สนใจใคร ใช้ชีวิตอิสระและเริ่มออกไปแสวงหาพื้นที่แห่งตัวตนภายนอกครอบครัว ซึ่งเพื่อนจะกลายเป็นสิ่งแวดล้อมที่เด็กให้คุณค่าและมีความสำคัญ โดยมักจะพบว่าจะเป็นกลุ่มเพื่อนที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม มีการกระทำความผิด เช่น ลักทรัพย์ เสพยา ขายา ทะเลาะวิวาท เป็นต้น มีความคล้ายคลึงกันในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างและการยอมรับบรรทัดฐานร่วมของกลุ่มที่แตกต่างไปจากการยอมรับของสังคมเดิม ผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่ม สร้างการยอมรับ เข้าใจกันและกัน เกิดการรับรู้ ซึมซับและหล่อหลอมเอาวัฒนธรรมแวดล้อมใหม่ มองตนเองและมีพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกับกลุ่ม

ส่วนสภาพแวดล้อมของเด็กและเยาวชนที่ถูกศาลตัดสินให้ฝึกอบรมแล้วก็คือ ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน โดยต้องเข้าสู่กระบวนการฝึกอบรม ถูกควบคุมตัว ขาดอิสรภาพ ต้องอยู่ในกฎระเบียบและถูกตัดขาดจากสังคมเดิมนั้น กระบวนการนี้ได้ทำให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในการควบคุมกลายเป็นผู้เปี่ยงเบนทางพฤติกรรม ถูก“กระบวนการถอดเปลี่ยน” (Stripping Process) เอาความรู้สึก ความเป็นตัวตนและคุณค่าที่เคยหล่อหลอมมาจากภายนอกให้ลดลงหรือเปลี่ยนแปลงไป อาจมีบางรายที่พยายามคงความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การมีตัวตน มีอำนาจหรือการได้รับการยอมรับด้วยวิธีการทะเลาะวิวาท เพื่อคงคุณค่าเดิมในตนเองไปพร้อมกับการสร้างคุณค่าใหม่ที่ตอบสนองต่อพื้นที่ใหม่ เช่น การถูกควบคุมตัวแต่ก็ยังเป็นขาใหญ่ มีลูกน้องคอยดูแล เป็นต้น ดังนั้นในกระบวนการฝึกและการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนจึงต้องสามารถคืนคุณค่าในตนเองที่แข็งแกร่งขึ้น ถูกต้องและเหมาะสมทางพฤติกรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการเผชิญโลกภายนอกของเด็กและเยาวชน โดยการรื้อสร้างกระบวนการรับรู้ต่อตนเอง การกระทำและการให้คุณค่าต่อสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมด้วย

ประการที่สอง คือ บุคคลหรือกลุ่มที่ใกล้ชิดตัวเด็กและเยาวชนทั้งก่อนและหลังการกระทำความผิด ได้แก่ บุคคลในครอบครัว พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง เพื่อน ครู แฟนหรือคนรัก อาจรวมไปถึงบุคคลที่เด็กและเยาวชนให้ความไว้วางใจ นับถือและเชื่อถือ เช่น เจ้านาย ผู้ที่อยู่ในสถานะเดียวกัน ได้แก่ คนที่ต้องโทษ คนที่บำบัดยาเสพติดมาด้วยกัน จึงทำให้การรับรู้ต่อ

การกระทำความผิดมักจะอยู่ในวงแคบหรือขยายอยู่ระดับชุมชนเท่านั้น และบุคคลสำคัญดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัย สำหรับในช่วงวัยรุ่นมักให้คุณค่าและความสำคัญกับกลุ่มเพื่อน มีผลต่อความคิด ความรู้สึก การรับรู้ การมีพฤติกรรม หล่อหลอมคุณค่าและค่านิยมใหม่ รวมทั้งการมองตนเองผ่านกลุ่ม เด็กและเยาวชนคบหาสมาคมเพื่อนที่มักจะมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนำไปสู่การมีพฤติกรรมกระทำความผิด เช่น เสพยา ลักทรัพย์ ทะเลาะวิวาท เป็นต้น โดยที่เพื่อนเข้ามาทดแทนและชดเชยความต้องการการตอบสนองของครอบครัวและสังคมในเชิงคุณค่า ต้องการได้รับการยอมรับจากกลุ่มจึงมีพฤติกรรมการยอมกระทำตามบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ของกลุ่ม และเกิดการกระทำความผิดซ้ำได้ ดังนั้นเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว ไม่เพียงแต่เด็กและเยาวชนจะได้รับใบบริสุทธิ์และลบประวัติการกระทำความผิดออกเท่านั้น แต่น่าจะได้รับการสนับสนุนให้ตระหนักชัดว่าตนเองสามารถกำหนดสร้างโอกาสในชีวิตของแต่ละคนได้ด้วยตนเอง รวมไปถึงระบบรองรับและดูแลเด็กที่กระทำความผิดต้องสนับสนุนให้เกิดพื้นที่แห่งโอกาสที่แท้จริงของเด็กและเยาวชนด้วย

ประการที่สาม คือ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สภาพแวดล้อมและสังคมเป็นกระบวนการสื่อสารระหว่างกันที่เกิดขึ้นอยู่ในทุกช่วงชีวิต กับบุคคลหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ใกล้ชิด มีการให้ความหมายและตีความปฏิสัมพันธ์นั้นด้วย ส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้ตนเองว่าเป็นอย่างไร คนอื่นรู้สึกหรือมองตนอย่างไร และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนทั้งทางด้านบวกและลบ ซึ่งเริ่มตั้งแต่รูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างพ่อกับแม่ เช่น ถ้าพ่อแม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันจะทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากอยู่ในครอบครัว ถ้าพ่อเข้มงวดกวดขัน เด็กก็จะเข้าหาแม่มากกว่าเพราะรู้สึกว่าตนเองพอจะสามารถต่อรองได้ และความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองกับตัวเด็ก พบว่าส่วนใหญ่ครอบครัวของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่ต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีเวลาดูแลกันอย่างใกล้ชิด ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยต้องอาศัยอยู่เพียงลำพัง อยู่กับบุคคลอื่น และแทบจะไม่มีช่วงเวลาในการสื่อสารกันภายในครอบครัวทำให้เด็กขาดพื้นที่ในการแสดงตัวตน มีผลต่อการมองด้านคุณค่าของตนเองที่มีในครอบครัวในทางลบ เช่น อยู่ตัวคนเดียว ไม่มีใครให้พึ่งพาได้ ไม่มีใครรัก ไม่มีคนสนใจ เมื่อความสัมพันธ์เป็นไปในทางลบก็ส่งผลต่อการรับรู้และแสดงออกทางพฤติกรรมไปในทางลบ เช่น ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่พึ่งพาใคร ไม่สนใจใคร ใช้ชีวิตอิสระ เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้พวกเขา/เธอต้องออกไปแสวงหาพื้นที่ในการแสดงตัวตนภายนอกครอบครัว

เมื่อเด็กและเยาวชนมีการกระทำความผิด เด็กจะรับรู้ต่อการให้คุณค่าต่อบุคคลที่กระทำผิดว่า เป็นคนไม่ดี จะถูกประทัບตราจากสังคมเป็นผู้เป่ียงเบน ไม่เป็นที่ยอมรับ หากยัง

กลับมากระทำผิดซ้ำก็จะถูกประทับตรามากขึ้น แม้กระทั่งคนที่ใกล้ชิด ครอบครัว ญาติพี่น้อง แต่ถ้าในภาวะการคืนสู่ครอบครัวและสังคมภายหลังการกระทำผิดนั้น ครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด มีปฏิสัมพันธ์ตอบสนองต่อเขา/เธอในทางที่ดี เช่น การยอมรับ ความไว้วางใจ ให้กำลังใจ ให้โอกาส เป็นต้น จึงมีผลต่อการเพิ่มการมองเห็นตนเองหรืออัตมโนทัศน์ในทางบวก และเป็นการสร้างโอกาสที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น แต่ในความจริงพบว่ารูปแบบการปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวจะมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยในด้านบวกและลบ ทั้ง 2 ทาง ได้แก่ ทางวัจนภาษา (Verbal Language) เช่น ไม่ว่ากล่าว ให้กำลังใจ ไม่พูดถึงการกระทำ ตำหนิ ต่อว่า ต่ำ ประชดประชัน ส่อเสียด ย้ำความผิด เป็นต้น และทางอวัจนภาษา (Nonverbal Language) เช่น ทำตัวปกติ ให้ความสนใจ การเปลี่ยนแปลงที่ทำ ท่าทางรังเกียจ ท่าที่เมินเฉย ไม่สนใจ เป็นต้น เด็กและเยาวชนจะมีการรับรู้ ให้ความหมายต่อปฏิภิรยานั้น โดยเป็นไปในทิศทางที่สังคมกำหนด ในทางลบต่อตนเองมากกว่า แล้วจะซึมซับกลายเป็นรอยมลทินประทับ (Stigma) อยู่ภายในจิตใจ ซึ่งในสภาวะการถูกผลักดันทางความรู้สึกจากครอบครัวกลายเป็นการรับรู้ตัวตนของการเป็นผู้กระทำผิดแล้ว เด็กและเยาวชนจะกลับไปแสวงหาพื้นที่การยอมรับเดิม เช่น กลุ่มเพื่อนหรือพื้นที่กระทำผิด เพราะจะได้รับการตอบรับ เห็นคุณค่าในตนเองได้มากขึ้น และรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจต่อรองเมื่ออยู่ในกลุ่ม สามารถปลดปล่อยตนเองจากภาวะความกดดันต่าง ๆ ไปได้ แม้ว่าจะเป็นพื้นที่ที่สังคมให้คุณค่าว่าไม่ดี แต่สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกลับกลายเป็นพื้นที่แห่งการมีคุณค่าในตนเองและมีคุณค่าต่อคนอื่นในกลุ่ม

ประการสุดท้าย คือ อัตมโนทัศน์ตามปณิธานหรือความคาดหวัง เป็นความนึกคิด เจตคติเกี่ยวกับตนเองตามที่บุคคลนั้นปรารถนาจะเป็น แล้วพยายามเปลี่ยนตัวเองให้เป็นอย่างที่ตั้งความหวังเอาไว้ เสมือนเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตภายหลังที่กลับไปอยู่กับครอบครัวและสังคม เด็กและเยาวชนที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัวโดยส่วนใหญ่จะมีการวางแผนและความคาดหวังของตนเองทั้งด้านกรงานอาชีพ การเรียน การใช้ชีวิตและการปรับพฤติกรรม ซึ่งมักจะเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมต่อเด็กที่ผ่านการกระทำผิด ทำให้เห็นได้ว่าระยะแรกของการใช้ชีวิตเด็กและเยาวชนจะพยายามปฏิบัติตนเองอย่างเหมาะสม แต่โดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนมักจะวางแผนชีวิตขณะที่อยู่ในศูนย์ฝึกด้วยตนเอง ในช่วงที่ใกล้จะถึงวันปล่อยตัว หลายรายที่ยังเหลือวันฝึกอีกนานก็มักจะดำเนินชีวิตตนเองไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีจุดหมายที่ชัดเจนและบางรายไม่มีการวางแผนหรือความคาดหวังใด ๆ เลยในครั้งการฝึกอบรมที่ผ่านมา ซึ่งทำให้เมื่อกลับสู่ครอบครัวและสังคมจริงที่แท้จริงจึงเป็นไปอย่างไร้ทิศทางแล้วแต่จะเผชิญกับอะไร ตนเองจะไปทำอะไรได้บ้าง ซึ่งอาจจะสะท้อนให้เห็นว่าสภาพความจริงที่รออยู่

ภายนอกอาจไม่มีปัจจัยที่จะผลักดันให้เกิดความต้องการที่จะออกไปดำเนินชีวิต ศูนย์ฝึกฯ จึงควรมีกระบวนการทำงานดูแลเด็กที่กระตุ้นให้เกิดการวางแผนอนาคตของตนเองแล้วสร้างแนวทางในการรองรับ ส่งเสริม สนับสนุน ให้บริการภายหลังปล่อยที่สอดคล้องกับความต้องการนั้นของเด็กและเยาวชน

ในทางเดียวกันหากเด็กและเยาวชนเมื่อออกไปใช้ชีวิตจริงภายนอกแล้ว ถ้าตนเองสามารถที่จะดำเนินตามแผนชีวิตหรือความคาดหวังได้นั้น ก็จะส่งผลต่อการให้คุณค่าในการมองตนเองว่าสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ มีงานทำ เป็นที่ยอมรับ ก็จะทำให้เขา/เธอพยายามที่จะพัฒนาตนเองมากขึ้นไปเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จที่เกิดจากตนเองหรือการประดับประดาจากคนรอบข้างก็ตาม แต่ถ้าต้องเจออุปสรรคจนไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามที่หวังได้ ก็จะส่งผลต่อการมองตนเองและการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้

จากการศึกษาจะพบว่ามุมมองของเด็กและเยาวชนต่อกระทำความผิดนั้น มักจะมีมุมมองในการตีความหรือให้ความหมายต่อโลก ผู้อื่น พฤติกรรม การกระทำทั้งของตนเองและผู้อื่น ในทิศทางที่กำหนดสร้างขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ตนเองสามารถที่จะดำรงตัวตน มีพื้นที่และเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้นในสังคมเดิมบนฐานความคิดใหม่(สังคมใหม่)ของตัวเอง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำผิดหรือไม่ นอกจากทัศนคติการมองตนเองของเด็กและเยาวชนจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมแล้ว ยังมีความเป็นพลวัต ซับซ้อนและลึกซึ้งยากที่จะเข้าใจ นอกจากที่จะต้องให้ทำงานอย่างใกล้ชิดเพื่อเข้าใจถึงตัวตนของเขา/เธออย่างแท้จริงแล้ว จะต้องนำมุมมองเขามีต่อตนเองมาใช้เป็นเครื่องมือในการทำงานทางความคิด เช่น เด็กที่สะท้อนตนเองในด้านลบ คิดว่าผู้อื่นมองตนในด้านลบก็มีความต้องการปรับตัว โดยการเสริมความคิดเชิงบวกต่อคุณค่าในตนเอง หากเด็กที่มองบวกต่อพฤติกรรมทางด้านลบจะทำให้ไม่พยายามที่จะปรับตัว จึงต้องปรับหรือ สร้างคุณค่าใหม่ที่ถูกต้องเข้าไปทดแทน

2. ประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนภายหลังการปล่อยตัว

ประสบการณ์ที่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้พบเจอในขณะที่ตนเองกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคม มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลแต่ยังมีความคล้ายคลึงกันอยู่ในการใช้ชีวิตในช่วงต้น ซึ่งพบว่าการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยตัว โดยเมื่อก้าวออกมาจากศูนย์ฝึกฯ พวกเขา/เธอจะกลับไปเริ่มต้นที่แรกในครอบครัว อยู่อาศัยกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง แต่ระยะเวลาที่อยู่ภายในครอบครัวขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีอยู่เดิม

เช่น ความใกล้ชิด การขัดเกลา การสื่อสาร อาจพบปัญหาความสัมพันธ์ใหม่จากการกระทำ ความผิดของเด็ก เช่น ไม่เชื่อใจ ต่ำหนิ ไม่ยอมรับ ซึ่งต้องการเตรียมความพร้อมปรับความสัมพันธ์ ครอบครัวกันตั้งแต่วัยแรกที่เด็กเข้ามาฝึกอบรมและตลอดไปจนสามารถที่จะรองรับเด็กและเยาวชนเมื่อคืนสู่ครอบครัวได้ หรือการเตรียมหน่วยดูแลทดแทนครอบครัว เช่น อาสาสมัคร ครอบครัวอุปการะ มีเช่นนั้นก็จะค่อย ๆ ผลักดันให้เด็กออกมาใช้ชีวิตข้างนอกมากขึ้นเรื่อย ๆ บางรายก็จะเลือกออกมาใช้ชีวิตด้วยตนเองเลย โดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนจะกลับมาคบค้าสมาคมกับเพื่อนกลุ่มเดิม

ในระยะแรกแต่ละคนจะมีการเลือกที่จะใช้ชีวิตด้วยความคาดหวังที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามที่สังคมคาดหวังให้เด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดกลับตัวเป็นคนดีของสังคม ประกอบกับความสำนึกผิดที่รับรู้ว่าคุณใกล้ชิดได้รับความเสียหายจากการกระทำของตนเอง จึงมีการออกมาทำงานที่สุจริต ช่วยเหลือครอบครัว กลับมาเรียนหนังสือ พยายามที่จะเลิกคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่ดี พยายามปรับเปลี่ยนตนเองใหม่เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคม สามารถดำรงคุณค่าในตนเองไว้และปกป้องตนเองหรือคนใกล้ชิดออกจาก สถานะการกดบังค้ำจุนจากการประทับตราของบุคคลอื่น ๆ ได้ เช่น การดำเนินคดี การนิเทศว่ากล่าวต่าง ๆ ซึ่งอาจไม่ใช่สังคมเดิมที่เด็กและเยาวชนเคยใช้ชีวิตอยู่ก็ได้ โดยเป็นการสร้างพื้นที่ การยอมรับในที่ใหม่ เช่น การทำงาน การเรียน เพื่อนใหม่ เป็นการจัดการกับรอยมลทินประทับของ ตนเองเพื่อกลับเข้าสู่ภาวะปกติอย่างเหมาะสม

ประสบการณ์ที่สำคัญอีกประการก็คือ การเผชิญปัญหาและการแสวงหาทางเลือก ในการแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชน ซึ่งภายหลังการปล่อยตัวนั้น แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะปรับตัวแล้วก็ตามแต่ปัญหายังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความสัมพันธ์ ในครอบครัว เรื่องการทำงาน การกลับสู่วงวนของการกระทำผิด ความต้องการปัจจัยอำนวยความสะดวกในชีวิต เงินทองหรือสิ่งของ การคบกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็น เสพยา ขาดยา ลักทรัพย์ ทะเลาะวิวาท หรือพื้นที่แหล่งอบายมุขต่าง ๆ โดยที่เด็กและเยาวชนจะมีการจัดการปัญหาด้วยตนเอง เช่น การยอมตาม ไม่ปฏิเสธ การหลบหนีไม่ตอบโต้หรือตอบโต้ ในทางลบ ไม่ค่อยมีการปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากใคร อาจใช้วิธีหลบหนี หลีกเลียง ไม่ยุ่งเกี่ยว ไม่สนใจ ใช้ความรุนแรง กระทำความผิด บางรายอาจแสวงหาความช่วยเหลือจาก คนใกล้ชิด เช่น พ่อแม่ คนรัก คนที่เคารพนับถือ เป็นต้น แต่ก็ยังไม่มีพลังเพียงพอ ไม่สามารถที่จะ ทำให้เด็กและเยาวชนไม่หวนกลับไปกระทำความผิดได้อย่างยั่งยืน จึงต้องมีการทำงานกับ ศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่มีอยู่ภายในตนเอง ความรู้ผิดชอบชั่วดีของมนุษย์ที่แต่ละบุคคลมี

อยู่ในตนเอง โดยต้องมีการทำงานเสริมพลังอำนาจและความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระยะที่เด็กอยู่ในศูนย์ฝึกฯ จนสู่ระดับที่เด็กและเยาวชนมีทักษะที่ดีในการดูแลตนเองและการใช้ชีวิตในสังคม เช่นเดียวกับรูปแบบการทำงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกาญจนาภิเษก และศูนย์ฝึกฯ นาร่อง ที่เน้นจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการจัดการปัญหาและการเผชิญปัญหาตามสถานการณ์จริงที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเผชิญปัญหาในชีวิตจริงของตนเองได้ เป็นวิธีการที่ทำงานกับความมั่นคงภายในจิตใจ ความรู้สึกและการรู้สำนึกของบุคคล โดยต้องทำให้เขาเกิดความเข้าใจอกเข้าใจ (Empathic Understanding) ต่อบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเมื่อเด็กและเยาวชนสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจบุคคลอื่นก็จะสามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสมด้วย

3. เงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่มีผลให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจกระทำผิดซ้ำ

โดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนต้องกลับเข้าไปยังครอบครัวที่ไม่พร้อมที่จะรองรับเด็กทั้งสภาพการดำเนินชีวิตต่างคนต่างอยู่ ไม่มีเวลาดูแลได้ใกล้ชิด บ้านตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ล่อแหลมต่อการกลับไปทำความผิด เช่น อยู่ใกล้แหล่งผลิตยา เสพยา หรือขายยา เด็กและเยาวชนยังคงใช้ชีวิตอย่างสนุกสนานไปวัน ๆ ซึ่งสภาพการณ์ที่แวดล้อมรอบตัวเด็กดังกล่าวไม่เอื้อต่อการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แต่กลายเป็นตัวเร้าให้กลับเข้าสู่วงจรแห่งการกระทำความผิดเช่นเดิม สภาพแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้ศึกษาเองก็ได้ปฏิเสธปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ครอบครัว เพื่อน ชุมชน สังคม แหล่งที่อยู่อาศัย แต่ยังมองลึกลงไปถึงสภาพแวดล้อมภายในตัวปัจเจกบุคคล ได้แก่ ความรู้สึก การรับรู้ การมองตนเอง การให้ความหมาย การตีความและการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเมื่อเด็กและเยาวชนกลับสู่ครอบครัวและสังคมเดิมภายหลังการปล่อยตัว การไม่ยอมรับ ไม่ไว้วางใจ ต่ำหนิ เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการรับรู้ภายในตัวปัจเจก ทำให้เขา/เธอหลักตัวเองออกจากสภาพการณ์เหล่านั้นแล้วกลับไปกระทำความผิดซ้ำได้อีก

การกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนเกิดขึ้นจากความตระหนักรู้ทั้งผลดีและผลเสียของการกระทำนั้น โดยเฉพาะผลเสียที่จะต้องเกิดขึ้น ซึ่งหลายรายที่กระทำความผิดแล้วหลายครั้ง แต่ไม่โดนจับดำเนินคดีในทันที แต่เด็กและเยาวชนก็ตระหนักรู้ว่าสิ่งที่กระทำลงไปเป็นความผิด และในการกระทำความผิดซ้ำครั้งต่อไป เด็กและเยาวชนจะยิ่งไตร่ตรองก่อนกระทำความผิดเพื่อพิจารณาถึงผลตอบแทนที่จะได้รับหากกระทำความผิดว่าทำแล้วจะได้อะไรบ้าง หรือ

ทำแล้วต้องเสียอะไรบ้าง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ในการตัดสินใจกระทำนั้น ผลตอบแทนที่เด็กได้รับมี 2 ส่วนด้วยกัน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรมเป็นการตอบสนองความต้องการเฉพาะหน้าที่จูงใจและเฝ้าหวง ได้แก่ สิ่งของ เงิน ทอง ทรัพย์สินมีค่าต่าง ๆ และผลตอบแทนที่เป็นนามธรรมมักจะแฝงอยู่ภายในความคิด ความรู้สึกและมีความสำคัญต่อการตัดสินใจกระทำผิดอย่างลึกซึ้ง ได้แก่ ความสนุก ความท้าทาย ความสนใจ การยอมรับจากเพื่อน อำนาจ/ความเป็นผู้นำ ความภูมิใจและอื่น ๆ ที่เขา/เธอได้รับ เป็นความรู้สึกที่อยู่ภายในจิตใจ หรืออาจอยู่ในระดับจิตใต้สำนึกที่บางครั้งเด็กเองก็อาจไม่ได้คำนึงถึงและไม่เคยได้หาคำตอบให้กับแรงจูงใจเบื้องหลังแห่งการกระทำผิดนั้น แต่บางรายอาจมีมุมคิดแตกต่างออกไป เมื่อได้รับผลกระทบจากการใช้ชีวิตแบบเดิม ๆ ก็เลือกที่จะกระทำผิดเพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพที่ไม่สามารถทนรับได้กับการที่ตนเองไม่มีคุณค่ากับใครภายนอก แต่เป็นการเข้ามาแสวงหาคุณค่าใหม่ และพื้นที่ที่เขา/เธอจะมีตัวตนในศูนย์ฝึกฯ

โอกาสทางสังคมสำหรับการกลับตัว (โอกาสในการพัฒนาตนเอง) เป็นสิ่งที่ถูกเรียกร้องต่อสังคมและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งมองว่าถ้าเด็กและเยาวชนได้รับโอกาสจากคนรอบข้างที่ใกล้ชิด ให้ความไว้วางใจ ต้อนรับอย่างจริงใจ สนับสนุนหรือส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมก็จะเป็นโอกาสที่เอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น รวมถึงการปรับตัวของเด็กและเยาวชนด้วย ส่วนโอกาสในการกระทำผิดก็เป็นโอกาสที่เปิดต้อนรับอย่างกว้างหากเด็กและเยาวชนไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอในการจัดการกับตนเอง ซึ่งพบว่าหลายรายต้องพบกับสภาพการณ์ที่ปิดกั้นโอกาสของคนในครอบครัว ตั้งแต่การเข้ารับการฝึกอบรม เช่น ไม่มาเยี่ยมเยียน ไม่ส่งข่าว แล้วภายหลังได้รับการปล่อยตัวก็เช่นกัน อาจมีการตำหนิ ลงโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ไม่สนับสนุนด้านการเงิน ไม่ไว้วางใจ เป็นต้น แต่สิ่งแวดล้อมที่ที่ห้อมล้อมตัวเด็กและเยาวชนในขณะที่ถูกปิดกั้นจากสังคมไม่เห็นทางเลือกอื่นในการดำเนินชีวิต คือสิ่งเร้าที่กระตุ้นให้เกิดความต้องการ อันเป็นการเสนอโอกาสในการกระทำผิดซ้ำให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งกลายเป็นทางออกที่คุ้นเคยอย่างหนึ่งของเด็กและเยาวชน หากเด็กและเยาวชนพบช่องทางที่สามารถกระทำผิดได้ และเคยกระทำผิดนั้นมาแล้วจนเรียนรู้ทางหนีที่ไล่ได้มากขึ้น ก็จะมีความมั่นใจและตัดสินใจกระทำในทันที

การนิยามความหมายที่ผ่านมาของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด สะท้อนให้เห็นว่าเขา/เธอยังขาดพลัง ขาดความสามารถในการเผชิญปัญหาและขาดทักษะชีวิตที่เหมาะสม ซึ่งมักจะพบว่าเด็กและเยาวชนมักใช้โอกาสไปในการกระทำผิดโดยขาดทักษะในการจัดการปัญหาหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตนเอง จึงอาจเห็นได้ว่าโอกาสที่ได้รับจากบุคคลอื่นยังขาดความมั่นคงและยั่งยืนที่จะสามารถพาเด็กและเยาวชนให้ก้าวพ้นไปจากวงจรของ

การกระทำคามผิดได้ “โอกาสที่กำหนดด้วยตนเอง” จึงเป็นอีกด้านของโอกาสที่มีพลังเข้มแข็งเพียงพอที่เด็กและเยาวชนเองต้องเป็นผู้กำหนดสร้าง “โครงสร้างของตนเอง” กำหนดวิถีการดำเนินชีวิต การแสดงออก พฤติกรรม โดยการจัดการตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นอำนาจทางโอกาสของตนเองที่จะกำหนดชะตาชีวิต เส้นทางอนาคตภายหลังได้รับการปล่อยตัวให้ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ และทำให้ตนเองสามารถอยู่ในสังคมเดิมได้อย่างอย่างปกติสุขและยั่งยืน

ดังนั้นในกระบวนการทำงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิด ต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อม/บริบทใหม่ให้กับเด็กและเยาวชน โดยการจัดการกับสภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่ การมองตนเองในด้านบวก การเห็นคุณค่าในตนเอง และการจัดการกับสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ครอบครัว ชุมชน ที่เอื้อให้เกิดสิ่งเร้าใหม่ เกิดความคิดใหม่ในต่อความต้องการการเปลี่ยนแปลง และเร่งสร้างหรือเสนอโอกาสแห่งการเรียนรู้ใหม่ ทางความคิด ความรอบด้านในการตัดสินใจให้มากที่สุดตั้งแต่ก้าวแรกที่เข้าสู่ศูนย์ฝึกฯ ซึ่งปัจจุบันมีการพัฒนาและขยายแนวคิดการทำงานเชิงฟื้นฟูสุขภาพรูปแบบใหม่ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้อย่างมีอิสระ อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน การลดใช้อำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่กับเด็ก จัดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กด้วยกันโดยใช้กระบวนการกลุ่ม จัดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาความคิด และการรับรู้จากภายในตัวเด็กอย่างเหมาะสม และสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองที่จะพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม

4. ความต้องการของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกฯ

เสียงสะท้อนความปรารถนาของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำเป็นความต้องการที่อยู่ในวงแคบมากกว่า เด็กและเยาวชนไม่ได้มีความคาดหวังหรือปรารถนาต่อสิ่งที่ไกลจากตัวเอง ส่วนใหญ่เป็นความต้องการทางด้านอาชีพ การเรียน การมีงานทำ เด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดมักจะต้องออกจากระบบโรงเรียนตั้งแต่ยังเรียนไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้นเมื่อกระทำคามผิดแล้วออกมาใช้ชีวิตภายนอกในสังคมที่ผ่านมา ในสภาพที่ขาดความพร้อมทางความเข้มแข็งภายใน และความพร้อมของครอบครัว ชุมชน ในการยอมรับเด็ก ทั้งกาย ใจและ การงานอาชีพ จึงส่งผลให้เด็กต้องประสบกับปัญหาการตกงาน ไม่มีงานทำ ไม่มีทางเลือกใหม่ในชีวิต ทำให้เด็กหันกลับมากระทำคามผิด เด็กและเยาวชนจึงต้องการที่จะมีหลักประกันความมั่นคงในชีวิต ซึ่งการทำงาน อาชีพและการศึกษาน่าจะเป็นทางออกหนึ่งที่จะป้องกันตนเอง

จากการหวนกลับไปสู่สภาพสังคมเดิมในวงจรของการกระทำผิด การคบหาเพื่อนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

การใช้ชีวิตแบบการถูกควบคุม อยู่ในกฎระเบียบ ตัดออกจากสภาพสังคมเดิมเป็นระยะเวลานาน เป็นสังคมที่มีความแตกต่างไปอย่างมากกับสังคมที่เขา/เธอเคยใช้ชีวิต ดังนั้นสภาพการณ์ของสังคมภายนอก ความเป็นอิสระ ไม่มีการควบคุม แสงสีหรือสิ่งยั่วเย้า จึงเป็นสิ่งที่อาจมีผลกระทบทำให้กลับไปกระทำผิดซ้ำได้อีก การผ่านบทเรียนต่าง ๆ ในชีวิต การได้รับผลจากการกระทำผิด ข้อคิดที่ได้จากการใช้ชีวิตและประสบการณ์การกลับไปใช้ชีวิตกับสังคมเดิมอย่างไม่มีการเตรียมความพร้อม หรือเตรียมการเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในบรรยากาศที่เป็นอิสรภาพใหม่ ทำให้ไม่เชื่อต่อการพัฒนาตนเองและการปรับตัว ความต้องการประการหนึ่งของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้นคือ พื้นที่ของการปรับตัว ซึ่งเป็นความยากลำบากที่กลับไปดำเนินชีวิตได้อย่างปกติในทันที เป็นการพยายามค่อย ๆ ปรับตัวและซึมซับสิ่งแวดล้อมใหม่ที่เหมาะสมมากขึ้น

ทั้งนี้การได้รับโอกาสในการปรับตัว กลับตัวและซึมซับสภาพที่เหมาะสม มีปัจจัยที่สำคัญที่จะเอื้อและสนับสนุนความต้องการตรงนี้ก็คือ การได้รับโอกาสจากครอบครัวจึงเป็นจุดแรกในการเปลี่ยนแปลงเส้นทางของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เนื่องจากเด็กจะกลับคืนไปสู่ครอบครัวเป็นแห่งแรกภายหลังปล่อย การให้การยอมรับ ไว้วางใจ ให้อภัย สื่อสารสัมพันธ์ในทางที่ดี การเอาใจใส่ดูแล ซึ่งจะเป็นการคืนคุณค่าให้กับตัวเด็กและเยาวชน เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมที่สำคัญในการสร้างแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชน นอกจากนี้เขา/เธอต้องการที่จะถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตให้เป็นบทเรียนหรือข้อคิดเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประพฤติดนของสำหรับเด็กและเยาวชนอื่น

ในการศึกษาครั้งนี้ เริ่มต้นมาจากการสร้างสัมพันธภาพกับเขา/เธอในเบื้องต้นเปิดโอกาสให้เขามีสิทธิที่จะเล่าหรือไม่เล่าบางเรื่องตามแต่เขาต้องการ รวมไปถึงการยืนยันที่จะเก็บรักษาความลับของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยด้วยจรรยาบรรณของนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งก็ได้รับการตอบรับจากเด็กและเยาวชนเป็นอย่างดี นอกจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นการศึกษาเพื่อเป็นไปตามเป้าหมายทางการศึกษาแล้ว ผู้ศึกษายังได้พบว่ากระบวนการศึกษาที่ให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้เล่าเรื่องราวของตนเองนั้น เป็นกระบวนการหนึ่งที่ตอบแทนกลับคืนสู่เด็กและเยาวชนด้วย ซึ่งมีผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยได้สะท้อนให้ผู้ศึกษาได้ฟังว่าตนเองไม่เคยได้มีโอกาสที่จะเล่าเรื่องราวชีวิตของตนเอง รวมทั้งความรู้สึกต่าง ๆ ปัญหา ความต้องการหรือสิ่งที่เคยเผชิญมาในชีวิตของเขา โดยเขาบอกกับผู้ศึกษาว่า “ถ้าเป็นคนอื่นผมก็ไม่นั่งพูดกับพี่อย่างนี้ ผมก็ไม่รู้

จะเจอพี่อีกรึเปล่า ผมไม่มาเล่าให้ฟังหรือเรื่องครอบครัวของผม ผมไม่เคยเล่าให้ใครฟัง” ซึ่งผู้ศึกษามองว่ากระบวนการศึกษาโดยใช้การเล่าเรื่อง (Narrative) น่าจะเป็นการบำบัดทางจิตใจวิธีหนึ่ง ทำให้เขา/เธอได้มีโอกาสที่จะระบายเรื่องราวและความในใจ

โดยกระบวนการของศูนย์ฝึกฯ ที่ต้องทำงานกับเด็กจำนวนมากและข้อจำกัดของศูนย์ฝึกฯ ในหลายด้าน เช่น บุคลากรที่ดูแลเด็ก ภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ อาจไม่เอื้ออำนวยให้บุคลากรมีโอกาสได้รับฟังสิ่งที่เขาอยากเล่าหรือสิ่งที่เก็บไว้ภายในได้ หลายครั้งในการลงเก็บรวบรวมข้อมูลกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เขา/เธอมักจะพร่ำพรั่งเรื่องราวในชีวิตของตนเองออกมา ด้วยความที่เขาเชื่อว่าผู้ศึกษาจะมาเป็นผู้รับฟัง ไม่มีการให้คุณค่าหรือโทษ โดยเฉพาะสิ่งที่จะกระทบต่อตัวเขา/เธอทางด้านลบ ซึ่งเมื่อผู้ศึกษาได้เข้าไปสัมผัสชีวิตอีกมุมของเขาที่แตกต่างไปจากภาพที่เคยรับรู้เพียงผิวเผิน เช่น ฐานความผิด สาเหตุการกระทำผิด เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำ ในเชิงข้อมูลแล้ว ยังได้สัมผัสในส่วนของคุณค่าความรู้สึกของเขา/เธอมากขึ้น

จากเรื่องราวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำทั้ง 11 ราย ในฐานะของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยที่ร่วมมาเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของตนเองให้เป็นที่ประจักษ์กับคนอื่นโดยทั่วไป อาจจะเป็นบางส่วนของชีวิตของเขา/เธอ แต่สำหรับการที่เขา/เธอได้ย้อนไปทบทวนเรื่องราวของตนเองด้วยตนเองทำให้ได้มีความตระหนักในตนเองเกี่ยวกับสถานการณ์การกระทำผิด การใช้ชีวิต เงื่อนไขหรือสภาพการณ์ที่ส่งผลให้มีการตัดสินใจกระทำผิดซ้ำและความต้องการของตนเองต่อการใช้ชีวิตหลังจากได้รับปล่อยตัว ซึ่งแต่ละคนอาจมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันไปตามบริบทของตนเอง สภาพแวดล้อมและอื่น ๆ แต่ก็เลือกวิธีการเผชิญโลกของตนเองด้วยการกระทำผิด ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำนั้นไม่ได้มีเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง หากแต่เป็นปัจจัยที่มีความทับซ้อนกันอยู่ บางอย่างอาจฝังอยู่ในตัวตนของพวกเขามาตั้งแต่ยังวัยเยาว์ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ และการใช้ชีวิตของเขา/เธอ เป็นทั้งสิ่งที่หล่อหลอม ผลักดัน ดึงดูด ความตัวตน คุณค่าในตนเองทั้งทางด้านบวกและลบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าที่เกิดจากการกำหนดสร้าง ให้ความหมายและการตีความของเด็กและเยาวชนเอง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการทำงานปรับหรือความคิดเก่า สร้างกระบวนการคิดใหม่ กระตุ้นการตระหนักรู้ภายในตนเองตอบสนองความต้องการในระดับจิตใจของมนุษย์ในเชิงนามธรรมให้มากขึ้น เสริมสร้างทักษะทางสังคมและการเผชิญปัญหาที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติ

1. ควรมีการจัดการสภาพแวดล้อมใหม่ โดยการจัดการความสัมพันธ์ภายในปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจมาสู่ความสัมพันธ์ที่เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริงและเต็มที่ในพื้นที่ศูนย์ฝึก เพื่อให้เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สร้างการรับรู้และการมองเห็นตนเองใหม่ ได้รับการให้คุณค่าใหม่และมองเห็นตนเองเปลี่ยนไปจากเดิม

2. เน้นการพัฒนาภายในจิตใจของเด็ก เช่น การมองเห็นคุณค่าในตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายใกล้ชิดและบุคคลสำคัญ (key person) ของเด็ก เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อน คนรักหรือแฟน หรือบุคคลที่มีอิทธิพลอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นผู้ดูแลเด็กเมื่อกลับคืนสู่สังคม ให้สามารถเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการสร้างการมองเห็นตนเองใหม่และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3. เน้นกิจกรรมที่มีการพัฒนาและเสริมพลังอำนาจในตนเอง (empowerment) เป็นการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจากภายในตนเอง ให้เด็กและเยาวชนตระหนักต่อการกำหนดสร้างชีวิตใหม่ด้วยตนเอง เพราะเด็กและเยาวชนมักจะรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าหรือมองเห็นเฉพาะด้านลบของตนเองเท่านั้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสม

4. เพิ่มกิจกรรมในการพัฒนาทักษะชีวิต การจัดการปัญหาและอารมณ์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการจัดการปัญหาที่ต้องเผชิญภายหลังได้รับการปล่อยตัวคืนสู่ครอบครัวและสังคม

5. จัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความคิดของเด็กและเยาวชนให้เกิดความตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับการกระทำความผิด สิ่งที่เป็นปัจจัยที่กระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อันจะนำมาสู่ความเข้าใจตนเองตามบริบท เจื่อนไขหรือสภาพการณ์ส่วนบุคคล และการแสวงหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยร่วมดำเนินการไปพร้อมกับการสร้างการตระหนักรู้ต่อการป้องกันปัญหา การให้การสนับสนุนและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งในชุมชนและครอบครัว

6. ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีการวางแผนอนาคตของตนเองภายหลังปล่อยตัวให้มากขึ้น กระตุ้นให้เกิดความคาดหวังหรือตระหนักต่อเป้าหมายชีวิตภายหลังปล่อย ซึ่งจะช่วยให้ตัวกำหนดแนวทางในการพัฒนาตนเองของเด็กให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม มีเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น การปฏิบัติตนในครอบครัว การเรียน การงานอาชีพให้สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง

7. ควรมีการจำแนกและการวางแผนให้การบำบัดฟื้นฟูเป็นรายบุคคล (Individual Plan) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานจะสามารถให้การช่วยเหลือ ดูแลและแก้ไขพฤติกรรมได้ตรงจุด ตามลำดับความสำคัญของปัญหาว่าสิ่งใดที่ต้องทำก่อนหลัง

8. เน้นกระบวนการในศูนย์ฝึกฯ ตั้งแต่ระยะแรกของการเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกฯ และระหว่างการฝึกอบรม ทั้งในการเตรียมความพร้อมครอบครัว ชุมชนและตัวเด็กให้มีความต่อเนื่องอย่างน้อย 2-3 เดือนก่อนปล่อย อาจมีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตั้งแต่เริ่มเข้าฝึกอบรม เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวและความสัมพันธ์กับครอบครัว ใช้กิจกรรมสานสัมพันธ์ภายในครอบครัว เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กกับผู้ปกครองได้มีการปรับตัวความรู้สึก ความต้องการและความคาดหวังของกันและกัน สร้างกิจกรรมที่จะคืนคุณค่าที่มีในตนเองและเตรียมพร้อมกับการตอบรับจากสังคมภายนอก

9. ควรมีการประเมินปัจจัยเสี่ยงภายนอกที่เด็กและเยาวชนอาจต้องเผชิญแล้วดำเนินการวางแผนการให้ดูแลและช่วยเหลือไปพร้อมกัน เช่น การทำงาน การศึกษาต่อ การฝึกอาชีพ เป็นต้น และติดตามเด็กในระยะแรกของการใช้ชีวิตหลังปล่อย เพราะเมื่อออกไปใช้ชีวิตแล้วประสบปัญหาเด็กและเยาวชนมักจะไม่นำกลับมาขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงาน

10. สร้างเครือข่ายกลุ่มครอบครัวหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การปรึกษาหารือหรือแก้ปัญหาร่วมกัน ในลักษณะของเครือข่ายดูแลช่วยเหลือกันเอง (Self help group)

11. จัดอบรม/กิจกรรมเสริมทักษะการดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังกลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองหรือครอบครัวอุปการะ เช่น การจัดการกับปัญหาทางด้านอารมณ์จิตใจ การให้คำปรึกษาเมื่อลูกมีปัญหา วิธีการสื่อสารสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่เหมาะสม รวมถึงทักษะในการเสริมพลังอำนาจหรือคุณค่าในตนเองของเด็กและเยาวชน เช่น การให้กำลังใจ การแสดงความชื่นชมเวลาที่เด็กมีพฤติกรรมที่ดี การเลือกใช้วิธีการลงโทษที่เหมาะสม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1. ให้ความสำคัญต่อกระบวนการคืนเด็กและเยาวชนสู่ครอบครัวและสังคม โดยให้มีนโยบายเตรียมความพร้อมตั้งแต่ภายในศูนย์ฝึกฯ เพราะเด็กและเยาวชนมักจะมีปัญหาเรื่องการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก อาจมีการปรับเปลี่ยนสภาพการควบคุมเด็กที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัวให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นคล้ายกับการใช้ชีวิตในสังคมจริง สร้างระบบการควบคุมเด็กและเยาวชนในระบบปิด (ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน) โดยมีลักษณะหอบิด

หอกึ่งเปิดกึ่งปิดและหอบเปิดภายในรั้วของศูนย์ฝึกฯ เป็นการเปิดพื้นที่ลดการควบคุมลงไปเรื่อย ๆ ให้เด็กและเยาวชนเริ่มใช้ชีวิตในการควบคุมตนเองให้มากขึ้น

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันผลักดันนโยบายเกี่ยวกับการติดตามเด็กและเยาวชน และการสงเคราะห์หลังปล่อยให้มีแนวทางชัดเจนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม และพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพ โดยกำหนดบทบาทความรับผิดชอบเกี่ยวกับภารกิจการติดตามเด็กให้แก่ศูนย์ฝึกฯ ต่อเนื่องจากการดูแลการฝึกอบรมอย่างน้อยในระยะ 1 ปีแรกของการคืนสู่สังคม เพื่อที่จะสามารถให้การดูแล สนับสนุนบริการและความช่วยเหลือในช่วงระยะเวลาของการปรับตัว

3. หน่วยงานต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการติดตามหลังปล่อย โดยมีการกำหนดทิศทางการทำงานขององค์กรที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม ทั้งด้านงบประมาณและผู้รับผิดชอบกระบวนการ ซึ่งจะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่างครบวงจรยิ่งขึ้น

4. จัดให้มีระบบการติดตาม การส่งต่อและเฝ้าระวังเด็กและเยาวชนที่มีภาวะเสี่ยงที่อาจจะวนกลับไปกระทำผิด โดยอาศัยเครือข่ายที่ใกล้ชิดในพื้นที่ที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ ทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน เครือข่ายชุมชนและอาสาสมัครให้สามารถที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ศึกษากลุ่มเด็กและเยาวชนที่ไม่กลับมากระทำผิดซ้ำ เพื่อทำความเข้าใจถึงบริบทที่แตกต่าง ปัจจัยที่ส่งผลให้เขาสามารถกลับตัวได้ โอกาสที่ได้รับจากสังคม วิธีการเผชิญปัญหา หรือแม้กระทั่งการมองเห็นคุณค่าในตนเอง

2. การศึกษาวิจัยในเชิงการติดตามและประเมินผลกระบวนการเตรียมความพร้อมของเด็กและเยาวชนก่อนปล่อย และศึกษาต่อเนื่องเป็นรายกรณีไปยังการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยด้วย เพื่อพิจารณาปัจจัยความสำเร็จหรืออุปสรรคของกระบวนการร่วมไปกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับเด็กและเยาวชน ซึ่งน่าจะนำมาประยุกต์ปรับกระบวนการเตรียมเด็กและเยาวชนก่อนปล่อย การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือหลังปล่อย เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ